

SECONDARY SCHOOLS TO INTRODUCE A COMPETENCY
APPROACH TO BIOLOGY EDUCATION
SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS

Haytbayeva Sayyora Raximberganovna

Tashkent City Chilonzor district

178-idum biology teacher

Abstract

This article focuses on the issues of implementation of the competence approach in the organization of modern education, mainly the scientific and methodological basis of the introduction of the competence approach in biology education is highlighted. Also, the need to form practical skills and competencies of students through this approach is highlighted.

Key words: modern education, biology education, competence approach, practical skills, competence, curriculum, assessment practice, information technology in education.

Kompetensiyaviy yondashuv zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishi bo'lib, o'quvchida bilim hamda ko'nikmalarni tanish va notanish vaziyatlarda qo'llay olish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu yondashuv biologiya ta'limida hayotning asosini tashkil etuvchi murakkab biologik tizimlarni o'rganish va amalda qo'llash uchun dolzarb hisoblanadi.

Muhtaram Prezidentimizning 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmoni¹da hamda mazkur sohaga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy

---

¹ 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmoni

hujjatlarda ta'lim tizimini takomillashtirish va shu orqali o'quvchi-yoshlarning kompetentligini rivojlantirishga qaratilgan ustuvor vazifalar belgilab berilgan.

Biologiya ta'limida kompetensiyaviy yondashuvning ilmiy asosida o'quvchilarning kelajakda egallamoqchi bo'lgan kasbi yoki o'qishning keyingi bosqichini davom ettirishlari uchun kerak bo'lgan ko'nikmalar bilan "qurollantirish" zaruriyati yotadi.

Biologiya ta'limi o'quvchilarga mavzu bo'yicha nazariy tushunchalar berish bilan birga, ularda bu bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llay olish ko'nikmalarini ham rivojlantirishi kerak. Amaliy ko'nikmalar zamonaviy jamiyatning tibbiyot, farmasevtika, qishloq xo'jaligi va oziq ovqat sanoati kabi qator sohalarida muhim ahamiyatga ega. Ushbu fanni o'qitishda kompetensiyaviy yondashuvning uslubiy asosi kompetensiyaga asoslangan o'quv dasturini ishlab chiqish hisoblanadi. Bu o'quvchilar kelajakdagi egallaydigan kasblari yoki o'qishining keying bosqichlarida muvaffaqiyatga erishishlari uchun egallashlari kerak bo'lgan asosiy ko'nikmalarni aniqlashni o'z ichiga oladi.

O'quvchilarda rivojlantirishimiz zarur bo'lgan kompetensiyalar biologiya o'quv dasturidagi o'quv natijalariga mos kelishi kerak. Shu bilan birga o'quvchilarda bir qator ko'nikmalarni: kreativ va tanqidiy fikrlash, muammolarni bartaraf etish, axborotlarni tahlil qilish hamda muloqot madaniyatini rivojlantirishga yordam berish uchun mo'ljallangan bo'lishi zarur.

Biologiya ta'limida kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish o'qitish usullari va baholash amaliyotini o'zgartirishni talab qiladi. An'anaviy o'qitish usullari, masalan, ma'ruza asosida o'qitish har doim ham o'quvchilarda kelajakda egallaydigan kasbi yoki o'qishning keyingi bosqichlarida muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantirish imkoniyatini bermaydi. Buning o'rniga, biologiya ta'limini o'qitishda guruhlarda ishlash, laboratoriya va amaliy

masg'ulotlar, tajribalar hamda loyiha ishlari kabi kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan o'qitishning yangicha usullaridan foydalanish zarur. Ushbu zamonaviy usullar o'quvchilarda o'quv dasturida belgilangan kompetensiyalarni rivojlantirishga yordam berish uchun ishlab chiqilishi kerak.

Biologik ta'limga kompetensiyaga asoslangan yondashuvni joriy etishning asosiy ilmiy-uslubiy asoslaridan biri "o'quv faoliyati" tushunchasidir. Ta'lim o'quvchining muayyan hayotiy vaziyatda amalga oshirishi mumkin bo'lgan harakatlariga asoslanishi kerakligini taklif qiladi. Bunday yondashuv talabalarda amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi, shuningdek, o'qituvchiga bilimlarni o'qitish va baholashning turli usullarini qo'llash imkonini beradi.

Yana bir muhim asos zamonaviy axborot texnologiyalari va elektron ta'lim resurslaridan foydalanishdir. Interfaol o'quv materiallari, video darsliklar, onlayn test va boshqa vositalardan foydalanish qiziqarli va samarali o'quv vaziyatlarini yaratish imkonini beradi, o'quvchilar bilimini boyitadi va ularning o'qishga bo'lgan motivatsiyasiga hissa qo'shadi.

Nihoyat, kompetensiyaga asoslangan yondashuvni joriy etish o'quv natijalarini doimiy ravishda baholashni va samaradorlikka qarab usul va yondashuvlarni moslashtirishni talab qiladi. O'qituvchilar, ayniqsa, ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanish sohasida o'z kompetensiyalarini doimiy ravishda oshirishga tayyor bo'lishlari kerak. Bundan tashqari, biologiya ta'limida kompetensiyaga asoslangan yondashuvning muhim elementlaridan biri o'quvchilarning bilim va malakalarini baholashning turli usullaridan faol foydalanish hisoblanadi. An'anaviy viktorina va imtihonlar o'rniga o'qituvchi taqdimot, portfolio, viktorina, loyihalar va hatto o'yinlar kabi usullardan foydalanishi mumkin. Bu o'quvchilarga nafaqat o'z bilimlarini namoyish etish, balki muloqot, ijodiy va tahliliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Ushbu baholash usullari o'quv dasturida belgilangan kompetensiyalarni o'lchash, baholash uchun mo'ljallangan bo'lishi kerak.

Kompetensiyaga asoslangan yondashuvning yana bir muhim jihati - o'rganishni individuallashtirishdir. O'qituvchilar o'qitishda yagona yondashuvni qo'llashdan ko'ra, har bir o'quvchining shaxsiy ehtiyojlari va qiziqishlarini hisobga olishlari kerak. Bunda ta'limga tabaqalashtirilgan yondashuvni qo'llash, shuningdek, ma'lum sohalarda qiynalayotgan o'quvchilar uchun individual maslahat va yordamni kiritish mumkin.

Biologiyani o'qitishda kompetensiyaga asoslangan yondashuv o'quvchilarning turli darajadagi tayyorgarligini hisobga olishiga ham e'tibor qaratish lozim. Barcha o'quvchilarga bir xil o'qitish usulini qo'llash o'rniga, o'qituvchilar o'z yondashuvlarini ta'limning turli darajalariga moslashtirishlari kerak. Bu turli xil qiyinchilik darajalari uchun turli materiallar va o'qitish usullaridan foydalanishni, shuningdek, darslarni rejalashtirishda o'quvchilar bilim va ko'nikmalaridagi farqlarni hisobga olishni o'z ichiga olishi mumkin. Shuningdek, biologiyani o'qitishda ota-onalar va jamoatchilikning rolini hisobga olish zarur. O'qituvchilar o'quvchilar uchun qo'llab-quvvatlovchi va rag'batlantiruvchi ta'lim muhitini yaratish uchun ota-onalar va boshqa manfaatdor tomonlar bilan faol hamkorlik qilishlari kerak. Bunga ota-onalar va o'qituvchilar konferentsiyalarini tashkil etish, o'quvchilarning o'quv yutuqlarini namoyish etish va biologiya ta'limiga oid muhim mavzularni muhokama qilish kiradi.

Xulosa qilib aytish mumkunki, umumta'lim maktablarining biologiya ta'limiga kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish o'quvchilarning amaliy ko'nikma va malakalarini shakllantirish zaruriyatiga asoslangan ilmiy-metodik asosni talab qiladi. Ilmiy asosdoo'quvchilarni kelajakdagi egallaydigan kasbi yoki o'qishning

keyingi bosqichlariga mos keladigan ko'nikmalar bilan “qurollantirish” muhimligida yotadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. 2022-yil 28-yanvardagi “2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-sonli Farmoni.
2. Qorayev, S. B. (2018). Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida o‘quv-ishlab chiqarish majmualarini tashkil etishning dolzarbligi. Ta’lim, fan va innovatsiya, 4, 28-31.
3. Niyozov Q. Biologik ta’lim jarayonida o‘quvchilar kompetentligini rivojlantirish asoslari. – Namangan: Namangan VXTXQTMOI, 2017.
4. Smirnova N.Z., Berejnaya O.V. Kompetentnosnoy podxod v pedagogicheskom obrazovanii. Uchebno-metodicheskaya posobie / Krasnoyarsk, 2012,-168 s.
5. Tolipova J.O. Ta’lim texnologiyalari. T. “O‘qituvchi” 2002 yil. 128 b.
6. https://scholar.google.ru/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=Ogr7wPkAAAAJ&citation_for_view=Ogr7wPkAAAAJ:IjCSPb-OGGe4C
7. https://scholar.google.ru/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=Ogr7wPkAAAAJ&citation_for_view=Ogr7wPkAAAAJ:2osOgNQ5qMEC
8. https://scholar.google.ru/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=Ogr7wPkAAAAJ&citation_for_view=Ogr7wPkAAAAJ:9yKSN-GCB0IC